

ЛІТЕРАТУРА

1. Шепель В. Іміджеологія. Як нравиться людям / В. М. Шепель. – М.: Народное образование, 2002 – 179 с.
2. Пантелейчук І. Механізм формування та реалізації державної іміджевої стратегії [Електронний ресурс] / І. В. Пантелейчук. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=464>
3. Легеза Ю. Відомі Засоби масової інформації в механізмі формування правосвідомості співробітників співробітників органів внутрішніх справ: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ю. О. Легеза; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005. – 20 с.
4. Комаровский В. Государственная Служба и СМИ / В. С. Комаровский. – Воронеж. Издательство ВГУ, 2003. – 88 с.
5. Атаманчук Г. Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М.: Омега-Л, 2004. – 104 с.
6. Ситников А. PR сегодня: новые подходы, исследования, международная практика / пер. с англ. науч. ред. А.П.Ситников и др. – М.: ИМИДЖ-Контакт; ИНФРА-М, 2002. – 317 с.
7. Колосок С. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу органів державного управління: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.01 – теорія та історія державного управління / С. В. Колосок. – Київ, 2003. – 22 с.
8. Polish Border Guard. Border Guard recruitment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.strazgraniczna.pl/wps/portal/tresc?WC_M_GLOBAL_CONTEXT=en/serwis-sg/nabor_do_sluzby/
9. Пограничная служба ФСБ России. Подготовка и спорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ps.fsb.ru/staff.htm>
10. Romanian Border Police. Structure. – Режим доступу: <http://www.politiadefrontiera.ro/>
11. Думитру Ф. Задачи материально-технического обеспечения в Румынской интегрированной системе безопасности границы [Електронний ресурс] / Ф. М. Думитру // Интегрированное управление границей: достижения и перспективы: Материалы международной конференции (14-15 апреля 2010, г. Киев). – К., 2010. – С. 54 - 56. – Режим доступу: <http://www.eubam.org/files/machet.pdf>
12. Державна прикордонна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_прикордонна_служба_України
13. Литвин Н. Работа государственной пограничной службы Украины по внедрению интегрированного управления границей [Електронний ресурс] / Н. Н. Литвин // Интегрированное управление границей: достижения и перспективы: Материалы международной конференции (14-15 апреля 2010, г. Киев). – К., 2010. – С. 13-14. – Режим доступу: <http://www.eubam.org/files/machet.pdf>

УДК УДК 327 (4-1) : 341.17

Мітряєва С. І.
РФ НІСД (м. Ужгород)

**ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВАМИ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ**

Аналіз системи співпраці необхідно розпочинати з визначення інституційно-правової основи. Міжнародна договірно-правова база — це той фундамент, на якому вибудовано всю систему зовнішньополітичних відносин. Держави-сусіди України (партнери по Карпатському Євро регіону) вже є членами наднаціонального об'єднання ЄС, тому крім аналізу могутності кожної з означених держав, слід враховувати й потужність ЄС, який створює „додаткову потужність” для своїх членів.

Ключові слова: інституційно-правова основа, Карпатський Євро регіон, Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, транскордонне співробітництво.

Митряева С.И.

ИНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВАЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВАМИ КАРПАТСКОГО ЕВРОРЕГИОНА

Анализ сотрудничества необходимо начинать с определения институционально - правовой основы. Международная договорно-правовая база - это тот фундамент , на котором выстроена вся система внешнеполитических отношений . Государства - соседи Украины (партнеры по Карпатскому Еврорегиону) уже являются членами наднационального объединения ЕС, поэтому кроме анализа могущества каждой из указанных государств, следует учитывать и мощьность ЕС, который создает „дополнительную мощьность” для своих членов .

Ключевые слова: институционально - правовая основа, Карпатский Еврорегион, Украина, Польша, Словакия, Венгрия, Румыния, трансграничное сотрудничество.

Mytryaeva S.

INSTITUTIONAL AND LEGAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL RELATIONS BETWEEN STATES OF THE CARPATHIAN EUROREGION

Analysis of collaboration should begin with the definition of institutional and legal framework. The international legal framework – is the foundation upon which the whole system of foreign relations is built. Neighboring countries of Ukraine (Carpathian Euroregion partners) are already members of the EU supranational union , so in addition to the analysis of the power of each of the aforementioned countries , should take into account the capacity of the EU, which creates „additional capacity” for its members .

Key words: institutional and legal framework, the Carpathian Euroregion, Ukraine, Poland, Slovakia, Hungary, Romania, cross-border cooperation.

Ми виходимо з неореалістичної тези про те, що попри наявність різних акторів на міжнародній арені, держави залишаються основними суб'єктами міжнародних відносин і міжнародного права. Природа такого традиційного актора міждержавних відносин, як держава, визначається політичним режимом, формою державного устрою, типом економічних відносин, характером соціальних відносин у суспільстві. За цими ознаками визначається тип держави. Кількісним виміром держави є її могутність. Могутність, у свою чергу, визначається багатьма критеріями: економічним і військовим потенціалами, природними та трудовими ресурсами, рівнем розвитку науки і культури, досягненнями в галузі високих технологій, рівнем соціальної стабільності. Іншими словами, могутність держави є показником того, які сили ця держава має у своєму розпорядженні і якою мірою вона може їх застосувати у відносинах з іншими державами чи недержавними учасниками міжнародних відносин [1]. Враховуючи необхідність аналізу потенціалу країн Центральної Європи як акторів міжнародних відносин у регіоні, слід звернутися до прийнятої в ТМВ схеми типологізації держав на: наддержави,

великі, середні та мікродержави. Наддержави прийнято виділяти за ознакою їхньої здатності впливати на умови існування всього людства. Наддержава не може зазнати поразки від будь-якої іншої держави чи коаліції, якщо в таку коаліцію не входить інша наддержава. Зрозуміло, що жодна з країн пропонованого до розгляду регіону наддержавою не є. Ознакою великих держав є їхня здатність здійснювати суттєвий вплив на світовий розвиток. Незважаючи на претензії таких держав відігравати домінуючу роль у світі, їх реальні можливості обмежують цю роль окремим регіоном чи окремою сферою міждержавних відносин на рівні регіону. Центрально-європейські країни також не претендують на цей статус. До великих держав віднесемо Німеччину, Францію, Велику Британію і будемо враховувати їхній вплив при аналізі ширшого центральноєвропейського контексту. Проте Польщу, Словаччину, Угорщину та Румунію будемо розглядати як середні держави, оскільки вони здатні здійснювати значний вплив на своє близьке оточення, але такий вплив не виходить за межі одного регіону. Питання типологізації України за пропонованою типологією досі залишається відкритим. З одного боку, попри потуги

створення регіональних об'єднань, на кшталт ГУАМ чи Балтійсько-чорноморської дуги, Україна не може демонструвати свою серйозну впливовість. З іншого боку, держави-сусіди України (партнери по Карпатському Єврорегіону) вже є членами наднаціонального об'єднання ЄС, тому, крім аналізу могутності кожної з означених держав, слід враховувати й потужність ЄС, який створює „додаткову потужність” для своїх держав-членів. Тому досить доречним виглядає віднесення України до малих держав, оскільки такі держави за визначенням мають достатньо сил для забезпечення свого суверенітету, територіальної цілісності та незалежності, але їхній вплив на найближче оточення надзвичайно слабкий.

На нашу думку, аналіз системи співпраці необхідно розпочинати з визначення інституційно-правової основи. Міжнародна договірно-правова база – це той фундамент, на якому побудовано всю систему зовнішньополітичних відносин. Провідним положенням міжнародного права є те, що договори мають дотримуватися або виконуватися: *Pacta sunt servanda*.

Міждержавна взаємодія із країнами-сусідами та Україною почалася одразу після здобуття Україною незалежності. Виникнення будь-якої нової держави, згідно з принципами міжнародного права, означає її входження у міжнародне співтовариство як рівноправного суб'єкта. А тому з самого початку така держава в повному обсязі наділена міжнародною правоздатністю, зокрема, правом вступати у дипломатичні зносини з іншими суб'єктами міжнародного права.

Оскільки дипломатичні зносини являють собою двосторонній процес, то відповідною важливою умовою є бажання інших держав їх підтримувати. У цьому випадку значущою передумовою виступає взаємна згода.

Якщо проаналізувати динаміку встановлення дипломатичних відносин України з країнами-членами ЄС, то слід однозначно відмітити, що саме країни КЄ були першими, хто визнав незалежність України та мав найменше сумнівів, щодо її життєздатності. Зокрема, як зазначає В.Шамраєва [2], попри відсутність принципових проблем у відносинах України з Бельгією, Великою Британією чи Австрією, не можна спостерігати й особливої важливості двосторонніх зв'язків з нашою державою для цих країн. Це зумовлене тим, що наявність спільного державного кордону, потенційні можливості торговельно-

економічної співпраці, збіг основних зовнішньополітичних орієнтирів, присутність в обох країнах національної меншини іншої держави, з одного боку, а з іншого – тарифні бар'єри у торговельних зв'язках, деякі проблеми в етнічних питаннях, конкуренція за політичний та економічний вплив у регіоні зумовлюють важливе місце Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії у зовнішній політиці України. З метою демонстрації політичного фону, вважаємо за доцільне порівняти результати опитувань, що проводилися в грудні 2010 р. в п'яти провідних країнах ЄС – Німеччині, Іспанії, Франції, Великобританії та Італії, щодо сприйняття України. Проведене дослідження виявило переважно низький рівень поінформованості про Україну. Майже 64 % респондентів ніколи не цікавились нашою державою або пам'ятають лише окремі факти з новин про Україну, 22 % – поверхово знайомі з Україною, і лише 14 % добре поінформовані, оскільки бували або регулярно бувають в Україні, цікавляться новинами з України. З п'ятірки опитаних країн Західної Європи найнижчий рівень обізнаності щодо України у Франції (77 % необізнаних), а найвищий – в Італії (3 % необізнаних) [3]. Сприйняття сусідніх народів і країн, а отже, й ставлення до них, завжди було і залишатиметься визначальним чинником формування їх відносин на всіх рівнях – міждержавному, громадському, культурному, економічному, міжлюдському. Зрозуміло, що ці взаємини не є наслідком тільки нинішніх стосунків і візій, здебільшого вони становлять результат прояву усталених і поширених стереотипів сприйняття, котрі іноді відбивають дуже віддалені у часі події обопільних стосунків, але це не перешкоджає їм чинити поважний, а іноді й визначальний вплив на міжнаціональні взаємини двох сусідніх народів [4].

Першою, як незалежну і самостійну державу, Україну визнала Польща 2 грудня 1991 р. На третій день після всеукраїнського референдуму було встановлено дипломатичні відносини між Україною та Угорщиною. Однією з перших міждержавних угод незалежної України став підписаний у Києві 6 грудня 1991 р. „Договір про основи добросусідства і співробітництва між Україною та Угорською Республікою”. Румунія визнала українську незалежність 8 січня 1992 р., і вже за місяць – в лютому того ж року встановила дипломатичні відносини. Що стосується Словаччини, то оскільки на

момент здобуття Україною незалежності, Словаччина була частиною Чехословаччини, тому відносини було встановлено тільки після виходу Словаччини зі складу останньої в 1993 р. Зокрема, Україна була першою державою, яка 30 січня 1993 р. визнала незалежність Словаччини. А 29 червня 1993 р. було підписано договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою.

Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво було підписано 18 травня 1992 р. Договір набув чинності 30 грудня 1992 р. Цей документ визначив зобов'язання сторін: в нових політичних умовах розвивати відносини в дусі дружби, співробітництва, взаємної поваги (ст.1), непорушності кордонів і відсутності територіальних претензій (ст.2), вирішувати спори виключно мирними способами та відмови від застосування сили або загрози сили (ст.4), сприяння встановленню та розвитку безпосередніх зв'язків і співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами України і Республіки Польща (ст.10) [5].

Після вступу Республіки Польща до Європейського Союзу 1 травня 2004 р. 4 березня 2005 р. було підписано угоду між Кабінетом міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво (угоду ратифіковано 15 березня 2006 р., набула чинності 4 травня 2006 р.). В ст.1 п.2 міститься, що співробітництво, яке реалізується в рамках зазначеної Угоди, буде спрямовано, зокрема, на розвиток міжрегіональної економічної співпраці.

У рамках україно-польської співпраці також розроблені й реалізуються численні проекти співробітництва, які, зокрема, дають змогу: вивчити досвід польських колег щодо підготовки до вступу у Європейський Союз, сприяють передачі Україні найкращих зразків проведення проєвропейських перетворень, здійснювати співпрацю між українськими інституціями з питань державного управління.

Під поняттям „україно-польське прикордоння” слід розуміти територію, яка складається з адміністративних регіонів, розміщених уздовж кордону сусідніх держав і охоплює простір чотирьох адміністративних одиниць, серед них з українського боку – областей Волинської та Львівської, а з боку польського – воєводств Люблінського та Підкарпатського [6]. Віссю прикордоння є

кордон завдовжки 529 км, що є п'ятим з точки зору довжини для України (після кордонів з Росією, Молдовою, Білоруссю та Румунією), та третім – для Польщі (після Чехії та Словаччини).

На сьогодні, Україна має найрозвиненішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща. Практично всі області України та воєводства Польщі уклали угоди про міжрегіональне співробітництво. Усі 16 воєводств Польщі мають партнера в Україні на рівні області. Найбільше українських партнерів мають Підкарпатське, Люблінське, Лодзинське, Сілезьке та Мазовецьке воєводства. З українського боку найбільше польських партнерів мають Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Вінницька та Волинська області. Процес укладання двосторонніх угод про партнерство на рівні міст, районів і селищ з боку України та міст, повітів і гмін з боку Польщі має сталу тенденцію до зростання. На регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею на сьогодні підписано близько 450 угод про міжрегіональне співробітництво [7].

Проте слід відмітити, що у фаховій літературі зазначається ряд причин, які гальмують розвиток україно-польського транскордонного співробітництва. О.Обухова та Л.Стрільчук, зокрема, виділяють такі: економічні, політичні та суспільні [6].

До **економічних** причин належать відмінні темпи, напрями та характер трансформацій суспільства, економічних потенціалів двох країн, брак фінансових можливостей, оборотних капіталів і банківської інфраструктури, недостатнє інфраструктурне забезпечення спільних проєктів і низький рівень розвитку інфраструктури.

До **політичних** перешкод належать неузгодженість правничо-юридичних систем України та Республіки Польща, особливо після вступу Польщі в НАТО та ЄС, нестабільність економічного законодавства, і правового поля та транскордонної співпраці, неузгодженість законодавства України із законами ЄС.

До **суспільних** причин слід віднести негативні стереотипи громадської свідомості, які певним чином гальмують розвиток партнерських відносин між державами, психологічну неготовність громадськості до співпраці.

Крім того, найбільш істотними недоліками стратегічного програмування україно-польського ТКС є: розпорошення

регуляторних функцій, пов'язаних із розвитком сфери ТКС, між різними органами державної влади; збереження практики надмірного адміністративного впливу на регіональний розвиток; відсутність критеріїв оцінки ефективності ТКС; недостатній рівень впливу норм НПА (зокрема положень Закону України „Про транскордонне співробітництво”) на перебіг процесів у ТКС; нечіткість механізму виділення та використання фінансових асигнувань; недостатнє використання таких форм сприяння ТКС, як правова, організаційна, інформаційно-аналітична, методична, маркетингова [8].

У жовтні 2013 р. президентами України та Польщі було підписано Програму українсько-польського співробітництва на 2013-2015 роки. Вона розроблена для якісно нового змістовного наповнення стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща. Попереднім аналогічним документом була Дорожня карта українсько-польського співробітництва на 2011-2012 роки. У Програмі чітко визначено пріоритетні завдання як розвитку політичного діалогу, так і поглиблення взаємодії в усіх сферах двостороннього співробітництва.

Протягом 2013-2015 років увага сторін зосереджуватиметься на посиленні таких сфер українсько-польського співробітництва, як торговельно-економічна та інвестиційна діяльність, безпека й оборона, енергетична безпека, розвиток прикордонної та міжрегіональної співпраці, співробітництво у галузі сільського господарства, співробітництво у сфері культури й освіти, поглиблення міжлюдських контактів [9].

Що стосується, українсько-словацької договірно-правової бази двосторонніх відносин, то вона налічує 83 міжнародно-правових документи.

Як зазначає у своїй монографії Т.Сергієнко, найпліднішим періодом інтенсивної міжурядової взаємодії варто вважати 1994–1997 рр., коли спостерігалось поживавлення всіх видів українсько-словацького співробітництва, насамперед в економічній сфері. Однак у подальшому реалізація двосторонніх домовленостей на рівні глав урядів, міністерств і відомств України й СР із розширення двостороннього співробітництва суттєво ускладнилася через гальмуючу дію низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. Світова фінансова криза, дефолт в Росії 1998 р., що негативно відбилися на українській і словацькій економіці, призвели до різкого скорочення

обсягів взаємної торгівлі. Тривалий час Україна не здатна була змінити несприятливу й відсталу товарну структуру експорту до СР, де понад 50% складала сировина та напівфабрикати з низькою часткою доданої праці. Лише наприкінці 1990-х років вдалося перебороти засилля бартеру в двосторонній українсько-словацькій торгівлі, який у середньому складав не менше третини щорічного обсягу товарообігу. Серед останніх підписаних документів відзначимо:

а) міждержавна – Угода між Україною та Словацькою Республікою про внесення змін до Угоди між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 17 червня 2011 р.;

б) міжурядова – Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові поховання від 17 червня 2011 р.;

в) міжвідомча – Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони СР про співробітництво у військовій сфері від 12 квітня 2011 р.

23 березня 2011 р. набрала чинності двостороння міжурядова Угода про скасування консульських зборів, що була підписана 6 жовтня 2010 р. під час офіційного візиту в Україну Президента Словацької Республіки І.Гашпаровича.

23 травня 2011 р. набрала чинності тристороння Угода про перевезення ядерних матеріалів між СР та РФ через територію України, підписана 21 жовтня 2010 року.

26 листопада 2011 р. набрав чинності Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди між Урядом України та Урядом СР про повітряне сполучення, підписаний 6 жовтня 2010 р.

29 грудня 2011 р. набрала чинності Угода між Україною та Словацькою Республікою про внесення змін до Угоди між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 17 червня 2011 р.

При аналізі міждержавного співробітництва, слід враховувати й особистісний фактор. Зокрема у березні 1996 р. делегація Національної Ради (НР) СР з триденним візитом відвідала Україну. Делегацію очолював голова парламентського комітету з питань зовнішньої політики Д. Слободнік. Він був одним із основних ідеологів націоналізаціоністської політики Словацької Республіки періоду 1994–1998 рр. У цей час Україна розглядалася словацькою стороною загалом лише як „перехідний пункт” у

орієнтованій на Росію східній зовнішній політиці СР. Тому візит делегації НР СР не привів до створення системи регулярних двосторонніх міжпарламентських контактів [10].

Слід відмітити, що загальний бюджет компоненту прикордонного співробітництва складає близько 1,1 млрд євро. В Україні основним регіоном-учасником є прикордонна Закарпатська область. Україно-словацьке транскордонне співробітництво на двосторонній та багатосторонній основі покликане, насамперед, сприяти економічному розвитку прикордонних регіонів сусідніх країн та поглибленню співробітництва в інших сферах. Транскордонне співробітництво в першу чергу є відображенням двосторонньої економічної співпраці.

Угорщина була однією з перших, хто визнав незалежність України та першою встановила з нею офіційні дипломатичні відносини. Україна також відкрила своє перше посольство саме в Будапешті. Договір про основи добросусідства та співробітництва підписаний 6 грудня 1991р. і набув чинності 16 червня 1993 р.

Визначальним фактором у процесі розробки українсько-угорського Договору про основи добросусідства та співробітництва було наявність національних меншин на території обох країн. У документі визначалося, що Україна і Угорська Республіка, будуючи свої відносини, які мають спільне глибоке історичне минуле, переконані що добросусідство, взаємна повага та співробітництво між двома країнами відповідають інтересам народів України і Угорщини, а також служать створенню нових відносин, основаних на рівноправності, і зміцненню системи безпеки в Європі.

В Україні 1 липня 1992 р. Постановою Верховної Ради було ратифіковано Договір про основи добросусідства та співробітництва.

В Угорщині ж процес ратифікації проходив досить проблематично, оскільки проти Договору виступали представники партії Угорський демократичний форум. Суперечки були викликані пунктом 2, в якому йшлося про те, що Сторони не мають і в майбутньому не будуть мати жодних територіальних претензій одна до одної. На думку опонентів, цей пункт назавжди позбавляв угорців надії на повернення територій, які належали Угорщині до прийняття Тріанонського договору. Також

вони вважали, що Угорщина не повинна відмовлятися від можливості повернення своїх територій у майбутньому. Були пропозиції відкласти ратифікацію, поки влада України не дасть закарпатським угорцям автономію [11].

Проте ратифікацію підтримав голова Угорської соціалістичної партії, який заявив, що Договір потрібно ратифікувати оскільки його підписав президент Й. Антал, щоб не погіршити українсько-угорські відносини. Не зважаючи на гостре протистояння в угорському парламенті, 11 травня 1993 р. більшість депутатів проголосували за ратифікацію українсько-угорського Договору. В ньому зазначаються основні принципи розвитку двосторонніх відносин. Згідно з цим документом (ст.4) договірні сторони зобов'язуються не укладати з іншою державою або державами договорів, які суперечать міжнародному праву та іншим засадничим європейським документам. Договірні сторони приділяють особливу увагу розвитку взаємовигідного двостороннього співробітництва в галузі економіки (ст.10) [12].

Договірною-правова база між Україною та Угорщиною налічує 65 договірною-правових актів, які регулюють двостороннє співробітництво практично в усіх сферах.

Базовими документами, що регулюють транскордонне співробітництво між Україною та Угорщиною, насамперед, слід вважати, документи Ради Європи, у яких закріплюються базові принципи та норми такої співпраці. Мова йде Європейську Рамкову Конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами (ETS No106) – Мадрид, 21 травня 1980 р., а також два додаткових протоколи, що надають більших компетенцій регіонам у зовнішньоекономічних і політичних питаннях, сприяють міжнародній активізації регіонів [13]. Цей документ встановлює норми та принципи співпраці, сприяє децентралізації прийняття рішень владними органами регіону та закладає основу регіонального розвитку, що є необхідною умовою для транскордонного співробітництва.

Варто відмітити, що після ратифікації Мадридської Конвенції (Верховною Радою України у 1993 р., його положення (міжнародно-правові норми стосовно транскордонного співробітництва, закріплені у Конвенції) були імplementовані та стали частиною законодавства України. Однак, враховуючи їх міжнародний характер, вони

мають пріоритет над внутрішнім правом, згідно зі статтею 27 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 року [14]. Це особливо важливо, позаяк законодавство нашої країни не надає широких умов для регіонального розвитку.

Правові засади формування та розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Угорщиною визначаються також і низкою двохсторонніх документів, міждержавних угод, де співпраця на регіональному рівні чи транскордонне співробітництво, виокремлюються як важливі напрями співпраці.

Особливе значення в контексті розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Угорщиною, має Угода про транскордонне співробітництво, підписана в Будапешті 11 листопада 1997 р. [15]. Принципи та завдання такої форми співпраці також викладені у Концепції спільного розвитку прикордонних територій України та Угорщини. Мета цієї концепції полягає в економічному розвитку регіону, сприяттві суспільному згуртуванню, покращенню якості життя населення, що проживає на цих територіях та максимальному використанню наявних можливостей транскордонного співробітництва.

Представники Угорщини, крім питання захисту прав національних меншин, значну увагу приділяють питанням культурного та освітнього забезпечення закарпатських угорців. Зокрема важливим для розвитку науково-освітніх відносин між Україною і Угорщиною стало підписання у 1995 р. українсько-угорської Угоди про співробітництво в галузі культури, освіти і науки [16] та Угоди про співробітництво у сфері науки і технології [17]. Ці угоди передбачають не лише розгалужену співпрацю у сфері образотворчого мистецтва, музики, театру, кіно, а й заохочують проведення спільних наукових досліджень, конференцій, обмін викладачів і науковців, підготовку нових посібників та наукових публікацій. Не менш важливою в цьому напрямі є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені, виданих в Україні та Угорській Республіці, прийнята 1998 року [18]. Також у 1995 р. Україна та Угорщина домовилися про повернення культурних цінностей, які потрапили на територію інших країн під час Другої світової війни та в наступні роки.

Після набуття членства Угорщиною у ЄС змінилися й реалії співпраці між Україною та Угорщиною. Насамперед, Угорщина, ставши членом ЄС, змушена була здійснювати свою політику відповідно до норм Європейського Союзу. Це стосується насамперед транскордонного співробітництва. З одного боку, це передбачало зміни європейських програм співпраці, з іншого – формування нових реалій у транскордонній співпраці.

Набуло нового значення і значно розширило співробітництво у таких сферах: зовнішня політика та безпека, податки і митні збори, юстиція, навколишнє середовище, логістика, соціально-економічні реформи, охорона здоров'я, а особливо розвиток гуманітарних відносин [19]. З боку Угорщини велика увага приділялася співробітництву та підтримці України в євроінтеграційному напрямі.

Саме у сфері гуманітарного співробітництва Україна та Угорщина досягли домовленості про розширення й поглиблення традиційних взаємних культурних зв'язків як основного елементу вираження самобутності національних меншин у контексті збереження загальноєвропейської культурної спадщини [20].

Розвиток транскордонного співробітництва з Румунією не є таким інтенсивним, як з іншими країнами через наявність комплексу проблем врегулювання територіальних претензій з боку Румунії. Варто відзначити, що ще за час існування СРСР Румунія час від часу висловлювала йому свої претензії щодо територіального врегулювання та договору між СРСР та Румунією від 1961 р. З отриманням незалежності України територіальні вимоги до нашої держави активізувалися. Тут слід відмітити, що Румунія довгий час не бажала підписувати договір про дружбу та співробітництво з Україною, вимагаючи віддати такі території: Північну Буковину (сучасна Чернівецька обл.) та Бессарабію (частина Одеської обл.), корегувати кордон по Дунаї та віддати о. Зміїний.

Декілька разів румунський парламент приймав рішення, які означали прямі територіальні претензії. Зокрема, 24 червня 1991 р. Румунський парламент ухвалив „Декларацію Парламенту Румунії щодо пакту Молотова–Ріббентропа та його наслідків для країни” – заклик до президента, уряду та всіх політичних сил країни намагатися задовольнити законні прагнення народу повернути румунські

землі, анексовані внаслідок пакту Молотова–Ріббентропа. В документі міститься вимога повернути Румунії Південну Бессарабію, округ Герца та Північну Буковину. У відповідь Верховна Рада Української РСР у Заяві від 5 липня 1991 р. розцінила такі дії румунської сторони як висування територіальних претензій до України, підкресливши, що це суперечить загально визнаним принципам міжнародного права, духу й букві Гельсінкі. Пізніше румунська сторона ухвалювала декларації, в яких означені українські землі проголошувалися „румунськими територіями”. Крім того, містився заклик до інших держав не визнавати суверенітет України над зазначеними територіями.

Територіальні питання постійно перебувають у полі зору румунської сторони. Послідовно втілюючи цю стратегію в життя, румунська сторона протягом 1993–1995 рр. надіслала до МЗС України декілька нот, якими в односторонньому порядку й з порушенням норм міжнародного права та відповідної процедури оголосила такими, що втратили чинність, Договір про режим радянсько-румунського державного кордону 1961 р. та Протокол про уточнення лінії проходження радянсько-румунського державного кордону від 1948 р., які нині визначають лінію українсько-румунського державного кордону. Таким чином, Румунія в односторонньому порядку намагалася ліквідувати напрацьовану за часів СРСР договірно-правову базу встановленого українсько-румунського державного кордону.

З часом, румунська сторона стала більш поміркованою. Це пояснюється бажаннями країни інтегруватися до євроатлантичних структур, що передбачало залагодження спірних питань зі своїми сусідами. За умовами Північноатлантичного альянсу, країна-кандидат, а тим більше член організації, не може розраховувати на преференції в разі наявності територіальних претензій до інших країн. Враховувалося також те, що до Румунії могли б висунути зустрічні територіальні вимоги інші держави, наприклад, Угорщина щодо Трансильванії – провінції Румунії, де етнічні угорці складають більшість населення.

У листопаді-грудні 1995 р. українсько-румунські відносини загострилися внаслідок нових заяв румунської сторони щодо належності о. Зміїний. На шельфі острова є нафта й газ (третина українських запасів нафти і чверть – не розвіданих запасів газу).

Водночас румуни в 1996 р. збудували за шельфом о. Зміїний платформу і розробляють велике промислове родовище Левада, добуваючи нафту.

Відповідно до ст. 121 Конвенції ООН з морського права 1982 р. островом, який може мати власні континентальний шельф та економічну зону, вважається природно сформована частка суші, що залишається над водою під час припливу і придатна для життя чи економічної діяльності. Острів Зміїний підпадає під таке визначення: середня висота острова над рівнем моря становить 37 м, він є придатним для життя, тут розташований підрозділ Збройних Сил та Прикордонних військ України, проживають сім'ї офіцерів тощо.

Отже, румунська сторона намагалася уникнути підписання базового міждержавного договору про визнання і співробітництво, всіляко гальмуючи процес новими умовами й перешкодами. Поза тим укладення договору вимагав і активний переговорний процес, що відбувався в Європі в рамках французької ініціативи про розробку Європейського пакту стабільності, що змушувало європейські країни визнати наявні державні кордони і додержуватись європейських стандартів дотримання прав національних меншин (Франція лобіює інтереси Румунії в міжнародних структурах).

Румунія погодилася укласти основний базовий договір лише у 1997 р. Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією був підписаний (м. Констанца). У ньому сторони зобов'язалися вирішити питання режиму кордонів до 2000 р. Слід зазначити, що питання демаркації кордонів так і не було вирішено до 2000 р.: не підписано Договір про режим державного кордону та Угоду про делімітацію континентального шельфу і виключних економічних зон.

Щоправда, переговорний процес тривав і завершився підписанням у вересні 2002 р. Спільної декларації, найважливішим пунктом якої (№ 6) було зобов'язання підписати до 1 червня 2003 р. Договір про режим українсько-румунського державного кордону та, у міру можливості, Угоду про делімітацію континентального шельфу і виключних економічних зон України та Румунії у Чорному морі, згідно з Договором про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією.

17 червня 2003 р. у Чернівцях президентами двох країн підписано Договір про режим українсько-румунського державного

кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань із вилученням спірних статей. Паралельно проводилися переговори стосовно делімітації континентального шельфу і виключної морської економічної зони в Чорному морі, щоправда, основний акцент робився на сухопутному кордоні. Підписання Договору стало, без перебільшення, значною подією для обох країн. Цей документ слугуватиме подальшому зміцненню відносин між двома сусідніми державами.

Не зважаючи на підписання Договору про режим українсько-румунського державного кордону, Румунія продовжувала діяльність, спрямовану на відторгнення від України частини території довкола о. Зміїний. Позиція її полягала в тому, щоб визнати острів скелею, а отже, перенести морський кордон, що дозволило б отримати шельф багатий на родовища нафти та газу.

16 вересня 2004 р. Румунія звернулася до Міжнародного Суду ООН з проханням розглянути справу про делімітацію континентального шельфу і виключних економічних зон між Україною і Румунією у Чорному морі. Рішення суду визнало Зміїний островом, але віддало 80% територій, на які претендувала Румунія їй, залишивши Україні лише частину шельфу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що Україна має велику інституційно-правову базу, на якій ґрунтується дво- та багатостороння співпраця нашої держави з іншими державами-сусідами. Проте слід зазначити, що формальне підписання угод не завжди супроводжується їх виконанням, особливо щодо спірних питань. Тому, по-перше, необхідно враховувати фактор політичної культури та політичної відповідальності, по-друге, можливі зовнішньополітичні впливи, по-третє, інерційність певних історичних тенденцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перепелиця Г. Як вижити відрізняючись, але в гармонії. Теоретичні аспекти міждержавних відносин [Електронний ресурс] / Г. М. Перепелиця. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/perepel.html>
2. Шамраєва В. Становлення відносин між Україною та ЄС (перша половина 1990-х років) [Електронний ресурс] / В. Шамраєва. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdu_O/2009_1/R_2/Shamraeva.pdf
3. Дослідження сприйняття України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brandukraine.org/k/>
4. Зашкільняк Л. Образ Польщі та поляків в сучасній Україні [Електронний ресурс] / Л. Зашкільняк. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/page/n60/06.pdf>
5. Офіційний вісник України від 15.04.2005. – 2005. – №13. – С. 597, стаття 696.
6. Обухова О. Україно-польське-транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних намірів України [Електронний ресурс] / О. Ю. Обухова, Л. В. Стрільчук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/is_tor/2007_1/1/18.pdf
7. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею. Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>
8. Пріоритети державної стратегії поглиблення українсько-польського транскордонного співробітництва. Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/353/>
9. Віктор Янукович та Броніслав Коморовський підписали Програму українсько-польського співробітництва на 2013-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/28994.html>
10. Сергієнко Т. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва. [Електронний ресурс] / Т. Сергієнко. – Режим доступу: http://www.zakarpatia.com/wp-content/uploads/2013/06/SR_6.pdf
11. Orosz Sándor Az ukrajnai határforgalmi rendszer, különös tekintettel Kárpátaljár 1989-től napjainkig / Kisebbség kutatás. Minorities studies and reviews. – 21. évf. 2012. 2. Szám. – 310-334 о.
12. Відомості Верховної Ради України від 15.09.1992. – 1992. – №37. – стаття 552
13. Стратегія транскордонного співробітництва „Карпати 2004-2011”. – Ужгород: АРР „Закарпаття”, 2004. – 37 с.
14. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями // Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями (версія українською мовою). – Братислава, 1999. – С.144-148.
15. Міжнародні договори. Угорська Республіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.kiev.ua/laws/pravo/new/country.html
16. Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки від 04 квітня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.3308.0>
17. Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у сфері науки і технології від 19 травня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.940.0>
18. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені, виданих в Україні та

- Угорській Республіці від 27 жовтня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1079.2946.0>
19. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.kiev.ua/laws/pravo/new/country.html
20. Угода про співробітництво в галузі культури, освіти і науки від 4.04. 1995 р.; Угода про співробітництво у справі повернення культурних цінностей, що потрапили під час другої світової війни та в наступні роки на територію іншої країни від 4.04. 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/348_054

УДК 332.1(447.87+477.52)(1-04)

Король С.М.

Сумський державний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ТА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ: ТРАНСКОРДОННИЙ АСПЕКТ

Аналізується розвиток Закарпатської та Сумської областей у контексті транскордонного співробітництва. Розглядаються та досліджуються єврорегіони „Ярославна” та Міжнародна Асоціація „Карпатський євро регіон”. Порівнюється реалізація транскордонних проектів, нормативно-правове та фінансове забезпечення в рамках єврорегіонів.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, єврорегіон, регіональна політика, Закарпатська область, Сумська область.

Король С.Н.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ЗАКАРПАТСКОЙ И СУМСКОЙ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ: ТРАНСКОРДОННЫЙ АСПЕКТ

Анализируется развитие Закарпатской и Сумской областей в контексте трансграничного сотрудничества. Рассматриваются и исследуются еврорегионы „Ярославна” и Международная Ассоциация „Карпатский еврорегион”. Сравняется реализация трансграничных проектов, нормативно-правовое и финансовое обеспечение в рамках еврорегионов.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегион, региональная политика, Закарпатская область, Сумская область.

Korol S.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE TRANSCARPATHIAN AND SUMY REGIONS OF UKRAINE: CROSS-BORDER ASPECT

Analyzes the development of Transcarpathian and Sumy regions in the context of cross-border cooperation. Considered and investigated Euroregion „Yaroslavna” and the International Association „Carpathian Euroregion”. Compared implementation of transboundary projects, regulatory and financial support in the framework of the Euroregion.

Key words: cross-border aspect, the Euroregion, regional policy, Sumy region, Transcarpathian region.